

מי יכול להיות מסדר קידושין? / יהושע גרינשטיין

פתיחה

שו"ת שבות יעקב¹ [שם]-שיעלה על לב שום אדם... **לסדר קדושין בלתי רשות**, והרמנא מן הרב המקובל מפי "טובי העיר"?... וכבר קמו רבנן על הא מילתא, ולבשו בגדי נקם להוסיף ולהריק חרב מנדה... וכל הגאוני בכל ארצות פולין ותוגרמא ואשכנזי, וקבלה... מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת... **שלא יסדר שום אדם קידושין כי אם הוא שנבחר לרב או מ"צ בקהלתו**... ופוק חזי מה עמא דבר בכל תפוצת ישראל... ומעולם לא שמעתי שעבר בה אדם.... האי גברא המקדש אינו בחיבת הקודש, והמסד' פרץ גדר ותצמיח לו קוץ דרדר

מקור

הרמב"ם [אישות א/א]- כיון שנתנה תורה = נצטוו ישראל, שאם ירצה האיש לישא אשה; יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה	מסכת גיטין דף ה עמוד ב' - בר הדיא בעי לאתויי גיטא. אתא לקמיה דרבי אחי דהוה ממונה אגיטי.	מסכת קידושין דף י"ג עמוד א'- דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן
---	--	---

טעם- הוראה למי?

<i>לא סלי-הבתים</i>	<i>לא סליק</i>	<i>לא סליק קידושין</i>
תוספות [שם ד"ה לא יהא]- והר"ר עזריאל פ"י שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם, שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם התשב"ץ ² [א/קני"ג]- "ממונה אגיטי" = אינו חיוב ... שא"כ כולחו גטין קמיה דממונו מתעבדי?... ואין לחוש לשאין בקיאין....? אלא ודאי... לכל הן מסורין... דהא האשה כותבת את גטה (שם כ"ב ע"ב)	רש"י [שם ד"ה לא יהא]- להיות דיין בדבר , שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן.	רש"י [גיטין ה:]- "ממונה אגיטי", דק"ל (קידושין דף ו:): "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן", והווי ממונו גברא רבה לאורויי היכי נעביד.

¹ ר' יעקב ריישר, 1670-1733, רב בפראג, ורמ"זא ומצ'צ'יה, גרמניה וצרפת.

² ר' שמעון בן צמח דוראן, 1361-1444, רופא בספרד, ברח לאלג'יר בעקבות מהומות 1391, שם שימש כדיין אצל הריב"ש, אותו ירש [וצאצין]

בפוסקים: 5 שיטות עבודה/הבנה

"מסדר קידושין" = מי שיודע		"מסדר קידושין" - רק ע"י מינוי הממונה		
<i>כל אצט יכול</i>	<i>רפ שיזע יכול</i>	<i>אנהט</i>	<i>חפט זלט רפה</i>	<i>קיזוי פלוט</i>
<p><u>שו"ת הריב"ש</u> [רע"א]- והוספתי להפליא, הפלא ופלא, על הגזרה...שמי שלא יטול רשות... שהגיטין והחליצות... פסולין. ואם נעשו כהוגן...למה יהיו פסולין? ומה צריך נטילת רשות משום רב?...ואי משום ... "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין"...סתם ספרי דדייני מגמר גמירי. ... אמרינן בגמ' (גיטין ב':) דרוב בקיאי הן...והנה מהר"ם הלוי פוסל הגיטין הכשרים על לא דבר ואינו חושש לטעם עגונא...</p>	<p><u>שו"ת מהר"י ווייל</u>⁵ [פ"ה]- אשר מתנשא ליתן גיטין וחליצות, ולא נטל רשות משום גברא רבה + ואין אנו יודעים אם הוא...בטיב גיטין...גיטין שנתן פסולים. <u>שו"ת חתם סופר</u> [אה"ע ג/ק]-רב א' סידר קידושין וצירף עמו שמש א' להיות ב' עדים ...ואחר איזה שבועות נודע להרב המסדר שהשמש שצירף...הוא קרוב עם הכלה... בחזקת נשואה...אנן סהדי וכלנו עידי מסירת הקידושי מיד החתן ליד הכלה ובאמירה הגונה עפ"י רב המסדר הבקי בדיני וטיב קידושי <u>הסבר שו"ת מנחת הקומץ</u> [א/צ"ה]-שמסדר קידושין בלי ידיעתו ורשותו...ויש הרבה דינים בענין הטבעת ...וכתיבת הכתובה ועדי קידושין..ומי שאינו בקי אינו יודע אפי' אם יש שאלה ... ממילא זה ג"כ בכלל "הוראה"... ו"דיין" מיקרי... ואולי נעשה שלא עפ"י דין...</p>	<p><u>שו"ת</u> <u>מהר"ם</u> <u>מינץ</u> [ק"ט]- מנהג... שנהגו... שלא יעשה שום אדם ברכת אירוסין ונישואין כ"א ברשות ובהתרת רב ומנהיג.</p>	<p><u>שו"ת הרמב"ם</u> [שמ"ח]- תקנו רבני מצרים...לבל ישא אדם אשה...אלא על ידי אלו הרבנים...והחרמנו כל מי שיתן רשות לאדם שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין <u>שו"ת מהר"ם</u> <u>מרוטנבורג</u> [אלף כ"ב]- ולא יהא אדם רשאי לזרוק גט לאשתו אם לא ברשות ג' קהילות. ואם יעשה, יהא הבעל והסופר והעדים בנידוי כאשר תקן <u>מאור</u> <u>הגולה</u>.</p>	<p><u>שו"ת הריב"ש</u>³ [רס"ח]- מרבנו רב אשכנז...רב אשר יקום...בלא רשות <u>הר"ר</u> ישעיה = יהיו כל הגיטין והחליצות אשר יעשו לפניו פסולים. <u>שו"ת</u> <u>מהרש"ם</u>⁴ [ב/קס"ז]- שבתשו' כנ"י (ע"ב) דאם סידר קידושין מי שאינו יודע בטיב קידושין הקידושין בטלים.</p>

³ ר' יצחק בר ששת פרפת, 1326-1408, ירש את מעמדו של רבו הר"ן, רב בקהילות רבות בספרד, עד שברח מפני פרעות 1391 לאלג'יר.
⁴ ר' שלום מרדכי הכהן שברון, 1835-1911, מגדולי גליציה
⁵ ר' יעקב וויל (מהרי"ו), חי בגרמניה לפני 1456, תלמיד המהרי"ל, מגדולי אשכנז

הלכה למעשה

<p>שו"ת שבות יעקב [שם] מתשובת...מהור"ר יחזקאל...ולעד"נ דברי רש"י דוקא...כי מימי חכמי תלמוד הי' מקדש בפני עדים, וכן גט כתבו וחתמו העדים בלי שום מסדר. לכך כתב רש"י "להיות דיין". ומה שכתב רא"י מגיטין ... דהוי "ממונה אגיטא" ... הנה (1... חדא... מאחר דר"א הי' ממונה אגיטא... וידע בר הדיא דר"א בקי בדינו ושאל אותו איך יעשה...2) שנית דגט ע"י שליח ודאי יש הרבה דינים...אמנם האידינא דיש הרבה דקדוקים בגיטין ...ודאי מי שמסדר ואינו יודע בטיב מרבה ממזרים בישראל... (וכן בסדר קדושין יש כמה חששות לאיסור...ועתידין אנחנו לקבל את הדין ... מה זו סמיכה שאנו סומכין האידינא למורינו, ולא ראה שום דין בעיניו. ומי שיש בו ריח תורה אומר אפרסמון וריחו נודף וסרח העודף. ולא כן בסידור קדושין.</p>	<p>שולחן ערוך [אה"ע מ"ט/ג]- כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה, וגורם להרבות ממזרים בישראל. הט"ז [שם]-דנתינת קידושין אין קפידא כ"כ, דהיינו לסדר הקידושין תחת החופה, שאין שם הוראה. ואם כן, בגט היה נמי לנו לומר כן דהא כללינהו בחדא מחתא! אבל לפי האמת אינו כן; דנתינת קידושין אין שם הרבה פרטים באותו סידור ואין מצוין שינוים שם ששייך בהם הוראה. אבל בסידור גיטין הרבה מאוד פרטים וזהו ודאי בכלל הוראה ואין ליתן לסדר גיטין אלא למומחה ברבים, וכן המנהג בינינו; שמכבדין בסידור קידושין אפילו אינו למדן גדול, משא"כ בגט. המהרש"א [חדושי אגדות, קידושין י"ג]- דבקדושין לחוד הכל יודעין בו גם להתיר פנויה לאיש הוא דבר קל, ולזה נשתרבב המנהג בדורינו שנותנין רשות לכל אדם היודע קצת לעסוק בקדושין. משא"כ בגיטין שרבו כמו רבו דיניה והלכותיה בחומר א"א להתירה אין לאדם לעסוק בהן כ"א היודע כו"ו. וכן בקדושין שאחר הגיטין באלו לא יהיה מתעסק בהן כ"א היודע בטיב...דשמא לא היה "גט"</p>	<p>שו"ת שבות יעקב [ג/קכ"א]- ופרש"י שם שלא יהיה "דיין"...ונראה פשוט דלאו דוקא...הכוונה היה שלא יסדר קידושין וגיטין לכתחלה אם לא שהוא מומחה לרבים, שיודע בטיב גיטין וקדושין, וזה נכלל ג"כ בכלל "דיין" על גיטין וקדושין. ולחכי נקט הש"ס מלשון "לא יהי לו עסק" = לשון "עסק" משמע כל התעסקות בענין קדושין וגיטין יהי הדיין או המסדר</p>
--	---	--

הרמ"א [יו"ד רמ"ב/י"ד]- וי"א דמי שאינו מוסמך ל"מוריניו" ונותן גיטין וחליצות, אין במעשיו כלום, ויש לחוש לגיטין וחליצות שנתן, אם לא שידוע לכל שמומחה לרבים הוא רק שמצד ענוה ושפלות אינו מבקש גדולות. ויש חולקים ומקילין (תשובת ריב"ש הנ"ל). ובמקום עגון יש להקל אם כבר נתן גיטין וחליצות, אבל לא בדרך אחר, כי מנהגן של ישראל תורה.

שו"ת מהרש"ם [ב/קס"ז]- דגם בסדרו גט בפני דינים ע"ה, אם הי' לפניו סדר הגט שבש"ע אין לחוש בדיעבד...ומכ"ש בסידור קידושין שדעת הט"ז להתיר אפי' לכתחלה עכ"פ א"א לבטל הקידושין בדיעבד אם גוף הקידושין הי' כדין:

נְסֻפּוֹז – מִי בּוֹזֵז אֶת מִסְדֵּר הַקִּידוּשִׁין?

פסקי מהרי"ק [ש"ח/א]-שמאחר שאבי החתן והכלה חפצים שיברך הרב האכסנאי, **אין הרב היושב בעיר יכול למחות**. ואעפ"י שהוא מושכר שם, דהם מסתמא לא השכירוהו אדעתא שלא יוכלו לעשות כרצונם בענין זה. אמנם אם המנהג הוא שם שהרב שבעיר נוטל איזה פרס מהחתן והכלה כשהוא מברך לאו כל כמיניה לרב האכסנאי למפסק לחיותיה דההוא היושב שם.

הרמ"א [ניו"ד רמ"ה/כ"ב]- אבל אם בא חכם אכסנאי לעיר, אין לו לקפח שכר הרב הדר שם לעשות חופות וקידושין וליטול השכר הבא מהם, הואיל והוא פרס הרב הדר שם; אבל מותר לעשות החופה ולתת השכר לרב הקבוע.

הרמ"א בשם הסמ"ג/הגהמ"י [שם]- וי"א דאחר מברך, וכן נוהגין		שולחן ערוך בשם
דרישה [שם א']- כיון דאין נוסח הברכה קאי אקיום מצוה.. אלא שבח להש"י	פתחי תשובה [שם א']- הוא שלא לבייש את ע"ה . ועכ"פ עיקר הברכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו ואיך יברך המסדר	הרמ"א [אה"ע ל"ד/א]- כל המקדש אשה...מברך הוא או השליח
שהבדילנו מן העמים וכו' וכמ"ש הרא"ש בסמוך.		

שו"ת חלקת יעקב⁷ [אה"ע פ"ב]- למי שייך יותר הסידור קידושין לצד החתן או לצד הכלה,

תשובה לאדמו"ר מפורסם, בארה"ב...

והנה לשיטת הרמב"ם וסייעתי, וכן אפילו למנהג הרמ"א לפי הטעם שלא לבייש, פשיטא דהברכה שייכת רק להחתן, ... אכן לטעם הרא"ש וטו"ז הנ"ל, דברכת אירוסין היא שבח והודי ושייכה לכל ישראל אין עדיפות יותר להחתן מהכלה.

⁷ ר' מרדכי יעקב ברייש, 1896-1977 בה שימש כרב בכמה קהילות בפולין וגרמניה, ולאחר שברח מהנאצים, כרב הקהילה החרדית בציריך.